

Diana Danova-Damyanova

(Bulgaria, Institute of Art Studies, Bulgarian Academy of Sciences)

Projections of the “New Sound Sensitivity” in New Music

Elisaveta Valchinova-Chendova. The Concept of New Sound Sensitivity – Creative Projections: Dimitar Hristov, Vladimir Panchev, Georgi Arnaudov. Sofia: Institute of Art Studies, BAS, 2019, 240 p. ISBN 978-954-859-4820

Abstract: Prof. Elisaveta Valchinova-Chendova stands out as a profound researcher with interesting ideas and significant scientific contribution to the field of New Music. Her book *The Concept of New Sound Sensitivity – Creative Projections: Dimitar Hristov, Vladimir Panchev, Georgi Arnaudov* is the result of years-long research dedicated to three influential composers with distinctive creative signature and prominent presence in contemporary Bulgarian music culture. The term New Sound Sensitivity introduced by the author is related to “the search for new aesthetics and a new musical language in the field of Art Music” driven by “the thought of new music as a new sound space” which embodies the composer’s ideas. The work, consisting of three comprehensive studies, is a careful and precise analysis of how the three composers achieved a powerful “New Sound Sensitivity”. This is a considerate study by an erudite scholar, yet another significant contribution of Prof. Elisaveta Valchinova-Chendova to the field of contemporary Bulgarian musicology.

Диана Данова-Дамянова

(България, Институт за изследване на изкуствата, Българска академия на науките)

Проекции на „новата звукова сетивност” в хоризонта на новата музика

Вълчинова-Чендова, Елисавета. Концептът „нова звукова сетивност“ – творчески проекции: Димитър Христов, Владимир Панчев, Георги Арnaudов. София: Институт за изследване на изкуствата – БАН, 2019, 240 с. ISBN 978-954-859-4820

В своите многобройни публикации и монографични трудове в областта на *новата музика* проф. д.изк. Елисавета Вълчинова-Чендова се откроява като задълбочен изследовател с интересни идеи и сериозен научен принос. Книгата ѝ „Концептът „нова звукова сетивност“ – творчески проекции: Димитър Христов, Владимир Панчев, Георги Арnaudов“ е посветена на три значими композиторски фигури с разпознаваеми почерци и забележимо присъствие в съвременната българска музикална култура и е резултат на дългогодишни проучвания.

Както авторката посочва във встъпителния текст, терминът „нова звукова сетивност“ е свързан с „търсенето на нова естетика и на нов музикален език в полето на Art Music“, с „мисленето за новата музика като ново звуково пространство“, в което се разполагат композиторските идеи. Изведен като естетическа и музикалотехнологична категория, той е апробиран от проф. Вълчинова-Чендова в различни научни разработки още преди десетилетие. Самата тя споделя, че основанията за формулирането му първоначално открива в музиката на Димитър Христов – „в конструирания нов тип музика-

лен език, изграден върху звукови архетипи“, извлечени от архаични фолклорни пластове (шопската диафония), които са субстанцията на неговото творчество.

Обемният труд е оформен в три основни глави – студии, всяка от които е с фокус върху творческата реализация на заявен в заглавието композитор: Димитър Христов (1933–2017), Владимир Панчев (1948–2021¹) и Георги Арнаудов (р. 1957). Ярки индивидуалности с различен натюрел, при всеки от тях е открито спецификата на музикалния език, разкрити са и характерните технологични средства, допринасящи за силната сугестивност на произведенията им. Потърсени са различни опорни посоки, адекватни на разглежданата проблематика. Тезите на авторката стъпват на базата на дълбоко познаване на тяхното творчество, което ѝ дава възможност за дефиниране на индивидуалните им подходи към идеите на новата музика. Прецизният музиколожки анализ и внимателното вглеждане именно в опусите, които позволяват проследяване на промените в музикалния език, довели до създаване на нова, силно въздействаща образност, оформяща ново звуково пространство, са в основата на изграждането на трите раздела. В тях последователно се очертава своеобразието на всеки от разглежданите автори, като се откроява и важна обща характеристика – монодийното им мислене.

Първата глава „Димитър Христов: „въображаема многолинейност“ – структурирани и разгърнати звукови архетипи“ проф. Вълчинова-Чендова посвещава на богатото творческо наследство на забележителния композитор и теоретик, оставил ярка следа в най-новата ни музикална история. Опирайки се върху някои музикологични рефлексии и особено върху авторрефлексии на самия Димитър Христов, внимателно извлечени от теоретичните му трудове и интервюта, авторката достига до собствения извод, че монодията е фундаментална за творческия процес на композитора, негов „самостоятелен творчески възглед“, а характерната за стила му монологичност „допълнително разгръща тези полета, които вече са конструирани в монодийността чрез работата с обективния материал, като открива нови сугестивни звукови пространства“. В хода на изложението проф. Вълчинова-Чендова посочва, че при разглеждане на неговите творби „сътнасянето към определен жанров или стилев модел е плодотворен само в панорамния контекст на новата българска музика“.

Особено интересни са конкретизациите на „новата звукова сетивност“ при Димитър Христов, подплатени със задълбочени музикалнотеоретични анализи на творби, ключови към разглеждания проблем (Концертите за пиано и оркестър, Концертните вариации „Ероика“ (по тема от Бетовен) за пиано и струнен оркестър, клавирните сонати, етюдите-картини за арфа и други). Чрез тях се подчертава тезата за неограничените възможности при използването на „обективния материал“ (понятие, въведено от Димитър Христов) като инструмент и метод на композиране, чрез който творецът „не задава завършени форми, той конструира форми, които оставя отворени, разбирали като творчески интерпретаторски свободни, като резултат на изпълнителското въображение и пресътворяване“.

„Владимир Панчев: звукови метапослания – мелодически архетипи и хетерофонични решения“ е втората студия от сериозното изследване. Отличителна черта на този композитор, също проправил своя пътека в новата българска музика, но житейски и творчески свързан и с австрийската музикална култура, е стремежът му към „красотата на звуковото пространство и неговата духовна субстанция“. Наблюденията и анализите на авторката, както и диалозите с Владимир Панчев, проведени във връзка с книгата

¹ Към момента на отпечатването на книгата Владимир Панчев е жив.

„Светът на моята музика“², задават посоките на разсъжденията и подкрепят изводите, залегнали в основата на текста на тази глава. Проф. Вълчинова-Чендова подчертава, че сред най-привлекателните страни на музиката му са „силната духовна енергия, която активно провокира диалога със слушателя“, богатото въображение и „съдържателните послания“. Чрез употребата на различни съвременни композиционни техники – сериализъм, атоналност, соноризъм, и преплитането им с мелодико-интонационната формулност от по-стари музикалнофолклорни пластове – български и на различни народи от Изтока, творецът „постига свой музикален начин на изразяване и ярко се вписва в съвременната българска музика и в идеите за Musica Nova“. Основен принцип в изграждането на произведенията му е монодийността, произлизаща от споменатите старинни мелодически пластове (в случая – орнаментиката на родопската песен). Камерната и хоровата музика са своеобразна творческа лаборатория за композитора, чието мислене в края на миналото столетие (след преместването му във Виена през 1991) „превключва“ към нови „метазвукови послания“.

Третият раздел „Георги Арнаудов: „ре-интерпретация“ на звука – звукови модели и реторични подходи“ е най-обширен и разгърнат, с внушителен обем аналитични коментари на опуси от различни творчески етапи, които разкриват „ново за композитора отношение към звука“. Георги Арнаудов е продуктивен в различни жанрове (оркестрова и камерна музика, танцов театър) и изключително успешен автор, с многобройни международни премиери. Проф. Вълчинова-Чендова подчертава, че „търсенията му са насочени към постигането на нова естетика, (...) на ренесансова звукова чистота. Чрез използването на различни техники (включително и легитимиращи езика на музикалния авангард) и тяхното субстанционално преосмисляне се постига ново музикално сетивно поле“. В творбите му от последните години тишината представлява особено важно звуково пространство, в което композиторът извайва поетични звукови образи (цикълът „Вратите на съня“).

„Концептът „нова звукова сетивност“ – творчески проекции: Димитър Христов, Владимир Панчев, Георги Арнаудов“ е внимателен и прецизен анализ на начините на постигане на силно въздействащата „нова звукова сетивност“ при тримата композитори – респектиращо изследване на ерудиран учен, поредният съществен принос на проф. Елисавета Вълчинова-Чендова в полето на съвременната българска музикология.

² Вълчинова-Чендова, [Елисавета](#), Албена Найденова. (Съавт.). Светът на моята музика. Композиторът Владимир Панчев. / Die Welt Meiner Musik. Der Komponist Vladimir Pantchev. На български и на немски език. София: Марс, 2008.